

Кримінальна відповідальність за зґвалтування: порівняльно-правовий аналіз та обставини, що пом'якшують й обтяжують відповідальність за вчинення злочину

Лінда Ю.Р., курсант 318 навчальної групи ННІ № 1 НАВС.

Науковий керівник: доцент кафедри кримінального права, кандидат юридичних наук **Олійник О.С.**

В умовах розбудови державності в Україні все більшого значення набувають задекларовані міжнародними та національними нормативно-правовими актами положення щодо охорони особистих прав і свобод людини та громадянина. Однією з ключових складових комплексу таких прав і свобод виступають статева свобода та статева недоторканість особи, за допомогою яких визначаються стереотипи сексуальної поведінки громадян, обґрунтовуються принципи взаємовідносин між людьми різної статі, формуються моральні засади суспільства тощо. У цьому зв'язку ст. 12 Загальної Декларації прав людини наголошує: "Ніхто не може зазнавати безпідставного втручання у його особисте (у тому числі й статеве) та сімейне життя, безпідставного посягання на недоторканість його житла, таємниці його кореспонденції або на його честь і репутацію". У Конституції України зазначено, що не може бути привілеїв чи обмежень за ознакою статі (ст. 24), ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України (ст. 32). Ґрунтуючись на цих та інших постулатах, Кримінальний кодекс (КК) України і встановив відповідальність за посягання проти статевої свободи та статевої недоторканості особи (ст. 152–156 розділу IV Особливої частини).

До числа найнебезпечніших і найскладніших за механізмом вчинення злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, безсумнівно, належить зґвалтування (ст. 152 КК України).

Рівень цього злочину у низці регіонів держави є досить високим. Крім того, на фоні гуманізації кримінальної відповідальності в Україні протидія сексуальним посяганням передбачає застосування більш суворих заходів. Проблемними у кримінально-правовому аспекті залишаються питання недосконалості законодавчих конструкцій зґвалтування, складнощі при їх кваліфікації та відмежуванні від інших злочинів.

Основна дія в межах зґвалтування - вчинення статевого проникнення. Цей елемент має місце при описанні злочину у всіх кримінальних кодексах держав, законодавство яких нами проаналізовано, хоча позначається різними термінами та може не співпадати за змістом.

Із усіх проаналізованих кримінальних законів лише у двох державах допускається призначення за зґвалтування більш м'якого покарання, ніж позбавлення волі: штраф у Нідерландах і обмеження волі у Білорусі. Максимальним же строком позбавлення волі за зґвалтування є довічне позбавлення волі. Воно призначається як за просте зґвалтування (Великобританія, Замбія, Індія, Кенія, Кіпр, Туніс, Фіджі, Філіппіни) так і за кваліфіковане чи особливо кваліфіковане (Бурунді, В'єтнам, Китай, Латвія, Мавританія, Молдова, Перу, Таїланд, ФРН). В окремих державах світу зґвалтування за особливо обтяжуючих обставин карається смертною карою (В'єтнам, Йорданія, Китай, Куба, Монголія, Таїланд, Туніс). Смертна кара (через побивання камінням) за зґвалтування передбачена також мусульманським деліктним правом, яке діє у цих випадках в Ірані, ОАЕ, Пакистані, Саудівській Аравії, Судані.

Що стосується питання обставин, що пом'якшують або обтяжують відповідальність та покарання за зґвалтування, то відмітимо, що воно залишається дискусійним і потребує подальших наукових розробок. Невдалим тут виступатиме вузький підхід, який не враховуватиме стану розвитку суспільних відносин та змін, що відбуваються у повсякденні. Тому, на наш погляд, необхідно врахувати не лише тенденції теоретичних розробок порушеного питання, але й практику застосування закону про кримінальну відповідальність, яка виступає єдиним критерієм істинності.